

[Олександр Михельсон](#)

Євро-2012 замість Помаранчевої революції: шкільна історія від Табачника

Підручників без недоліків, мабуть, немає. Наскільки за недоліки даного підручника відповідають автори, а наскільки – Міносвіти, сказати важко, але в низці випадків можна здогадуватись.

Перед походом до п'ятого класу доньці видали стос із дванадцяти підручників. Нагорі лежала «Історія України (Вступ до історії)». Утім, мене ця книга зацікавила б, навіть якби не лежала нагорі. Любов до історії й відповідних підручників у мене з дитинства, і взагалі – цікаво, який початок курсу історії пропонує [українським школярам](#) найсучасніший підручник 2013 року видання, накладом 202 600 примірників.

Отже, перше – це поліграфія. Я одразу пригадав «Оповідання з історії СРСР» (4 клас) та «Історію стародавнього світу» (5 клас), котрі читав запоем ще років у вісім, благо витягти їх із шафи дідуся-вчителя не складало проблеми. Яскраві ілюстрації тоді, здається, мали великий вплив на появу в дитини любові до самого предмету.

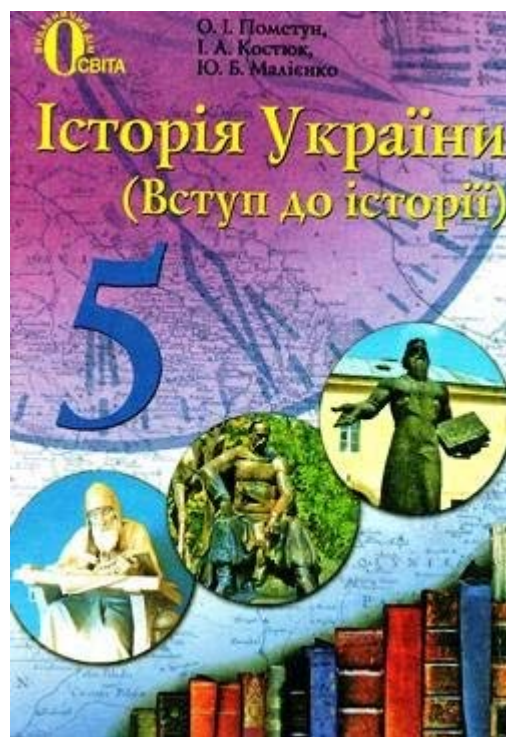
Чверть століття по тому картинки у «Вступі...» часто або тьмяні й нерозбірливі, або замалі (і в такому разі об'єднані в блоки, від котрих мерехтять в очах), або і те, й інше.

Особливо розчулюють тьмяні й маленькі фотографії палаців чи фортець, описаних у відповідних абзацах тексту як «унікальні» й «величні». Що ж, інтернет – наше все. З іншого боку, в тому ж Інтернеті можна було б знайти і щось якісніше. А також – сучасну карту Європи [українською мовою](#). Так ні ж, не знайшлося: карта на стор. 22 чомусь російська.

Натомість ні в якому інтернеті не знайдеш такої «кам'яної сокири», яка зображена на стор. 82. Художник явно темою просто ніколи не цікавився, й намалював типове залізне знаряддя. Кам'яна сокира такої форми розлетиться від першого ж міцного удару. Дрібниця, та осад, як кажуть, лишився.

Автори підручника взагалі не дуже переймаються дрібницями. Не без певного подиву дізнаєшся, що кобзарі та бандуристи «зберігали пам'ять про минуле народу» тому, що «писемності тоді не було» (стор. 7); що слово «ракета» стало відомим після польоту Гагаріна (стор. 47); що чавун – це «сплав металів» (стор. 74). Дрібниці – але, строго кажучи, всі ці твердження є неправдивими. І як такі навряд чи мають міститись у підручнику...

Можливо, це – припустимі спрощення? Не знаю. В контрольних завданнях, котрі містить наприкінці кожен параграф, автори аж ніяк не спрощують учням життя. «Підберіть синоніми до слова «музей», - пропонує завдання на стор. 33. Підберіть, спробуйте.

У зв'язку з цим виникає підозра, що низка перевірочних запитань були написані «на відчепись». «Як ви розумієте вислів: «Із храмом було пов'язане усе життя наших предків»? Та ніяк не розумію, бо з тексту відповідного параграфа цього ніяк не випливає. «Чому в різних народів виникло прислів'я «Усі дороги ведуть до храму»? Знов-таки, пересічному п'ятикласнику тут навряд чи вдасться сказати щось притомне.

Точніше, він таки міг би. Підручник містить прекрасне пояснення практичних витоків цієї філософської максими: «Площі (міські – **Ред.**) відігравали значну роль в житті людей. Тут зводили храми, тому більшість вулиць перших міст і сіл вели саме сюди». От тільки знаходиться це пояснення на 18 сторінок далі, ніж запитання.

Ну і про політичний момент, куди ж без нього. Коли нинішній міністр освіти [Дмитро Табачник](#) був опозиціонером, він дуже критикував, наприклад, введення в шкільні підручники згадки про «Помаранчеву революцію». Що ж, у цьому підручнику про неї не згадують. Натомість на стор. 71 наведено такий цікавий перелік: «Історичні події – це, наприклад, спорудження храму Софії Київської на початку XI століття, укладання першого списку-реєстру козаків у 1572 році, Перша світова війна у 1914 – 1918 роках, чемпіонат Європи з футболу у червні 2012 року тощо».

Цікаво, а якби Єврочемпіонат відбувся ще за «помаранчевих» - його теж згадували б у нинішньому підручнику як приклад «історичної події»?

Сторінкою раніше спеціальну вставку відведено телепроекту 2007 – 2008 років «Великі Українці». Розказано, що найвидатнішою особистістю українці визнали Ярослава Мудрого, а просто видатними – Сковороду, Шевченка, Лесю Українку, Франка, Стуса, Амосова та Лобановського. Нагадаємо – одним із натхненників тієї програми був усе той же Табачник, і представляв він саме Мудрого.

І це ще б нічого. Але ми ж бо, на відміну від п'ятикласників, пам'ятаємо, у якій боротьбі Ярослав Мудрий вирвав перемогу у Степана Бандери? В останній день за князя раптом кинулись голосувати сотні тисяч, чого раніше якось не було. І якщо деталі тієї боротьби учням дійсно ні до чого, то принаймні самого Бандеру можна було б і згадати. Бо ж було, пане міністре, було...

До речі, на стор. 90 про цей проект коротко згадано знову, тільки його час із якогось дива віднесено до 2010 року.

Ще цікавий момент: підручник приділяє велику увагу Харківському університету – першому університету, заснованому в підросійській Україні, але зовсім не згадує про Києво-Могилянську академію. Скажете, це тому, що вона не мала офіційного статусу університету? Але навіть в короткому пасажі (у зовсім іншому розділі) про те, що «перший вищий навчальний заклад» в Україні виник, коли «Петро Могила відкрив Лаврську школу, яку згодом об'єднав із Братською», цей навчальний заклад так і не названий своїм загальновідомим іменем.

Невже це просто збіг, що міністр, як широко відомо, терпіти не може сучасну «Могилянку»?

Найбільша ж біда – спроби уникнути «гострих» питань історії. В підручнику це «уникнення» чомусь реалізовано ну дуже вибірково.

Так, розповідаючи про Національно-визвольну війну [Богдана Хмельницького](#), автори нагадують, що «саме у XVII столітті зросли утиски українського населення з боку Речі Посполитої». А коли кажуть про Другу світову, на дві сторінки розписують жахіття нацистів.

Але ви не знайдете, що сталося в 1654 році, як українські землі опинились під владою Росії, й до чого це призвело. Про це нема ані слова. Відповідно, і про Переяславську раду – теж. Як сказали б у ті часи, ні Богові свічка, ні чорту кочерга.

Щось подібне і з Другою світовою війною. Про радянський подвиг сказано досить багато, про опір радянській владі – ані слова. Сказано лише, що був «рух Опору», до якого, з одного боку, входили радянські партизани, а з іншого – УПА. «Діяльність радянських партизан та учасників УПА і досі оцінюють по-різному», - говорить підручник, і на тому замовкає. Як риба.

Те ж і з Визвольними змаганнями 1917 – 1920-х років. Згадані УНР, гетьманат, Директорія, УРСР – але все просто-напросто переходить з одного в інше у межах двох сторінок. Ніхто ні з ким не воював, більшовики прийшли до влади якось самі собою, іноземної інтервенції, включаючи російську, просто не було.

Зайве говорити, що про Голодомор немає взагалі ані слова. Мабуть, щоб не пригнічувати дитячу психіку. Дві сторінки, відведені на досить детальний опис гітлерівських звірств – це можна, а хоч два речення про звірство радянське – це вже якось не те. Видно, друге справді страшніше.

Претензії щодо всіх цих моментів стосуються навіть не ідеології як такої. Але йдеться про вихолощування навчального процесу в угоду «уникненню ідеології», я б так сказав. Останній приклад: на стор. 130 вміщено повний текст Акту проголошення Незалежності України. Як відомо, він починається словами «Виходячи зі смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року...» Так ось: документ зі згадкою про спробу перевороту є – а жодних роз'яснень того, що це був за переворот, немає.

Вам не шкода того вчителя, котрого допитливий школяр (а такі, попри все, існують) попрохає роз'яснити, що ж це за переворот такий? Мені – шкода. Особливо якщо погляди вчителя на дане питання відрізняються від поглядів місцевої адміністрації.

Очевидно, найбільше навантаження з роз'яснення незрозумілих моментів лягає на батьків. Котрі, на жаль, далеко не завжди хочуть – і можуть! – таке роз'яснення провести. Та й якщо ти добре знаєшся на історії, цього буде недостатньо. От справді: знайдіть синонім до слова «музей»?

«Історія України (Вступ до історії)». Пометун Олена Іванівна, Костюк Ірина Альбертівна, Малієнко Юлія Борисівна. ТОВ «Видавничий дім «Освіта», 2013 р.